

Thực trạng phát triển tính tự lập cho trẻ 4 - 5 tuổi ở trường mầm non thông qua trò chơi đóng vai theo chủ đề

Trần Thị Kim Uyên*

*ThS, Trường Cao đẳng Sư phạm Nghệ An

Received:17/4/2024; Accepted:26/4/2024; Published:6/5/2024

Abstract: *Nurturing self-reliance in 4-5 year-old children through thematic role-playing activities in preschool is an essential and continuous undertaking that demands systematic implementation. This approach aims to foster comprehensive, proactive, and independent development in children across all circumstances.*

Keywords: *Self-reliance; Thematic role-playing activities.*

1. Đặt vấn đề

Tự lập là một trong những phẩm chất rất quan trọng cần được giáo dục cho trẻ mầm non nhằm đáp ứng yêu cầu con người thời đại mới. Phát triển tính tự lập cho trẻ 4 - 5 tuổi sẽ giúp trẻ có ý thức trách nhiệm với bản thân, với những công việc, nhiệm vụ mà trẻ được giao. Vui chơi là hoạt động chủ đạo của trẻ mẫu giáo, chính vì thế, trò chơi (TC) đóng vai theo chủ đề (ĐVTCD) sẽ giúp trẻ thể hiện khả năng tự lập, trẻ tiến hành chơi vui vẻ, hứng thú mà không cần sự giúp đỡ của người khác.

Thực tế hiện nay ở một số trường mầm non (TMN) tại thành phố Vinh, tỉnh Nghệ An, các giáo viên đã sử dụng một số biện pháp phát triển tính tự lập cho trẻ 4 - 5 tuổi thông qua TC ĐVTCD. Tuy nhiên, các biện pháp đó chưa thường xuyên, chưa có hệ thống và chưa thực sự lấy trẻ làm trung tâm. Vì thế, bài viết chỉ ra thực trạng phát triển tính tự lập cho trẻ 4 - 5 tuổi ở TMN thông qua TC ĐVTCD nhằm tìm ra giải pháp, góp phần tạo điều kiện cho trẻ được tự chủ thực hành, trải nghiệm, thể hiện khả năng, phát triển tính tự lập của bản thân.

2. Nội dung nghiên cứu

2.1. Tính tự lập của trẻ 4 - 5 tuổi

2.1.1. Khái niệm Tính tự lập

Theo từ điển Tâm lý học, “Tự lập là một phẩm chất của nhân cách xuất hiện trong sáng kiến, phê bình, tự đánh giá bản thân một cách tương ứng và trong tình cảm thể hiện trách nhiệm của cá nhân đối với hoạt động, hành động của mình” [1].

Có thể hiểu, “Tính tự lập được xem là một trong những phẩm chất của nhân cách, được hình thành trong quá trình hoạt động của cá nhân, thể hiện mối quan hệ với các sự vật hiện tượng, với người khác và với bản thân. Nó thể hiện qua thái độ tự giác, tự tin,

khả năng tự đặt mục đích, nhiệm vụ, kế hoạch hành động, tự điều khiển bản thân với sự nỗ lực cao về trí tuệ, thể lực, tình cảm và ý chí trong quá trình tự hoạt động nhằm thỏa mãn nhu cầu bản thân và mang ý nghĩa xã hội” [2].

2.1.2. Cấu trúc tâm lý tính tự lập của trẻ 4 - 5 tuổi

- Về hành vi: Trẻ đã hiểu được hành vi của trẻ có thể mang lại lợi ích cho người khác. Trẻ thực hiện những công việc vì người khác theo sáng kiến của riêng mình. Trẻ tự làm theo cách riêng của mình; các thao tác, hành động của trẻ thành thạo, có sự chủ động, sáng tạo, không phụ thuộc nhiều vào người lớn.

- Về thái độ: Các động cơ xã hội phát triển mạnh mẽ. Trẻ thực hiện một cách có ý thức trong công việc và các động cơ đạo đức thể hiện thái độ của trẻ đối với những người khác đã bộc lộ rõ như: vui vẻ, hứng thú khi được tự làm, chủ động, sáng tạo tham gia hoạt động, không ỷ lại người khác.

- Về nhận thức: Có khả năng chú ý tìm hiểu các hoạt động mà người khác làm để làm theo. Trẻ bắt đầu biết suy nghĩ xem xét nhiệm vụ hoạt động, phương pháp và phương tiện giải quyết nhiệm vụ bằng tư duy. Trẻ hiểu được ngôn ngữ và biết sử dụng ngôn ngữ vận dụng để lập kế hoạch hành động và điều chỉnh hành động. Chú ý có chủ định của trẻ phát triển mạnh, ngôn ngữ diễn đạt phong phú hơn. Trẻ bắt đầu hình thành quan hệ phụ thuộc theo thứ bậc của các động cơ. Nhận thức được việc mình phải tự làm, không ai làm thay mình; đây là công việc của mình, làm vì mục đích gì. Tuy nhiên, tính ổn định về nhận thức chưa cao [3].

2.2. Trò chơi đóng vai theo chủ đề

2.2.1. Trò chơi đóng vai theo chủ đề

TC ĐVTCD - dạng hoàn chỉnh của TC giả bộ. Trẻ

mô phỏng lại các mảng hiện thực cuộc sống người lớn trong xã hội bằng việc nhập vào các vai để hành động giống như người lớn theo chức năng xã hội và mối quan hệ giữa họ. Ở TC ĐVTCD, vai chơi, chủ đề chơi rõ ràng; mối quan hệ chơi được thiết lập. Mức độ tượng trưng của các hành động chơi và khả năng sử dụng vật thay thế trong khi chơi phát triển hơn [4].

2.2.2. Đặc điểm chơi TC ĐVTCD của trẻ 4 - 5 tuổi

- Trẻ thể hiện rõ rệt tính tự lực và chủ động trong khi chơi. Khi chơi, trẻ bộc lộ toàn bộ tâm trí của mình, từ nhận thức, tình cảm, lời nói đều tỏ rõ tính tích cực, chủ động, ít lệ thuộc và người lớn và hoàn toàn tùy thuộc vào ý thích của mình. Tính tự lực, tự do và chủ động trong khi chơi của trẻ được thể hiện rõ nhất là ở việc trẻ lựa chọn chủ đề chơi, nội dung chơi. Trẻ biết lựa chọn bạn cùng chơi, từ tham gia vào TC mà mình thích và cũng tự do rút ra khỏi TC mà trẻ không thích nữa.

- Trẻ biết thiết lập quan hệ rộng rãi và phong phú với các bạn cùng chơi, một “xã hội trẻ em” được hình thành và làm cho giờ chơi sôi nổi hơn vui nhộn hơn.

- Trẻ biết đánh giá, nhận xét bản thân mình và đánh giá nhận xét các bạn thông qua việc thực hiện hành động chơi nội dung chơi [4].

2.3. Thực trạng phát triển tính tự lập cho trẻ 4 - 5 tuổi ở TMN thông qua TC ĐVTCD tại thành phố Vinh, Nghệ An

Tôi tiến hành điều tra 62 giáo viên (GV) đã và đang dạy khối trẻ 4 - 5 tuổi của 5 TMN công lập trên địa bàn thành phố Vinh, với kết quả như sau: ((1): Trường MN Hưng Lộc; (2): Trường MN Lê Mao; (3): Trường MN Hưng Dũng 2; (4): Trường MN Bến Thủy; (5): Trường MN Trường Thi).

Bảng 2.1. Thực trạng nhận thức của GV về vai trò biện pháp phát triển tính tự lập cho trẻ 4 - 5 tuổi ở TMN thông qua TC ĐVTCD

TT	Vai trò	Số lượng (n=62)	Tỉ lệ (%)
1	Rất quan trọng	58/62	93,55
2	Quan trọng	4/62	6,45
3	Không quan trọng	0/62	0

Qua điều tra nhận thức của GV về vai trò biện pháp phát triển tính tự lập cho trẻ 4 - 5 tuổi ở TMN thông qua TC ĐVTCD thì GV đều thấy được tầm quan trọng của vấn đề này. Các GV hiểu rằng, lồng ghép giáo dục, phát triển tính tự lập cho trẻ thông qua TC sẽ thuận lợi hơn và đạt hiệu quả cao hơn.

Bảng 2.2. Thuận lợi và khó khăn thường gặp trong quá trình phát triển tính tự lập cho trẻ 4 - 5 tuổi ở TMN thông qua TC ĐVTCD

Nội dung		Về năng lực của GV	Về tài liệu tham khảo	Về cơ sở vật chất	Về sự chỉ đạo sát sao của lãnh đạo nhà trường	Về sự phối kết hợp của phụ huynh
		Số lượng (n=62)/ Tỉ lệ (%)				
Mức độ	Đạt	0/62 (0%)	0/62 (0%)	0/62 (0%)	34/62 (54,84%)	0/62 (0%)
	Chưa đạt nhưng cũng đáp ứng được nhu cầu	21/62 (33,87%)	5/62 (8,06%)	14/62 (22,58%)	28/62 (45,16%)	8/62 (12,9%)
	Chưa đạt	41/62 (66,13%)	57/62 (91,94%)	48/62 (77,42%)	0/62 (0%)	43/62 (69,36%)
	Không đạt	0/62 (0%)	0/62 (0%)	0/62 (0%)	0/62 (0%)	11/62 (17,74%)

Để việc phát triển tính tự lập cho trẻ 4 - 5 tuổi ở TMN thông qua TC ĐVTCD đạt được hiệu quả như mong muốn thì còn phụ thuộc vào nhiều yếu tố khách quan và chủ quan. Nhìn vào bảng 2.2 ta thấy rằng, năng lực của GV trong việc phát triển tính tự lập cho trẻ 4 - 5 tuổi ở TMN thông qua TC ĐVTCD còn nhiều hạn chế. Các GV hiểu được tầm quan trọng và mong muốn được giúp trẻ triển tính tự lập nhưng bản thân lại hạn chế về phương pháp, biện pháp và chưa linh hoạt, sáng tạo. GV thiếu các biện pháp đồng bộ, chưa có hệ thống và chưa dành thời gian để nghiên cứu các vấn đề liên quan đến phát triển tính tự lập cho trẻ 4 - 5 tuổi. Nguyên nhân của thực trạng này một phần là do GV không có tài liệu tham khảo hoặc chỉ có ít nguồn tài liệu nhưng chưa đảm bảo chất lượng. Bên cạnh đó, GV còn đưa ra lí do là quá nhiều việc thực hiện trong chế độ sinh hoạt hàng ngày của trẻ, không có thời gian để chờ đợi trẻ suy nghĩ, tự chủ nêu ra ý kiến/thực hiện nên cô làm giúp cho nhanh.

Số lượng các cháu quá đông nên việc GV muốn dành thời gian bổ sung đồ dùng, đồ chơi để các cháu hoạt động là còn khó khăn. Mặc dù được sự quan tâm, chỉ đạo sát sao của lãnh đạo nhưng không phải trường nào cũng đồng đều về chất lượng. Đặc biệt sự phối kết hợp của phụ huynh thì còn nhiều hạn chế. Hầu hết các phụ huynh không có kiến thức về nội

dung này và lấy lý do bạn nên chưa hợp tác với GV để rèn trẻ thêm tại gia đình.

Bảng 2.3. Quan niệm của GV về biểu hiện tính tự lập của trẻ 4 - 5 tuổi khi chơi TC ĐVTCD

STT	Biểu hiện tính tự lập của trẻ 4 - 5 tuổi khi chơi TC ĐVTCD	Số lượng (n=62)	Tỉ lệ (%)
1	Trẻ tự lựa chọn chủ đề chơi, nội dung chơi	23/62	37,09
2	Trẻ biết lựa chọn bạn cùng chơi	45/62	72,58
3	Trẻ tự tham gia và rút khỏi TC	58/62	93,55
4	Trẻ biết thiết lập quan hệ rộng rãi và phong phú với các bạn cùng chơi.	43/62	69,35
5	Trẻ biết đánh giá, nhận xét bản thân mình và đánh giá nhận xét các bạn	2/62	3,23

Theo số liệu ở bảng 2.3, GV cho rằng, biểu hiện tính tự lập của trẻ 4 - 5 tuổi khi chơi TC ĐVTCD là việc trẻ tự tham gia và rút khỏi TC. Thực tế thì GV không mấy quan tâm đến việc động viên, bao quát trẻ chơi TC gì, như thế nào, tạo tình huống cho trẻ tự lập

Bảng 2.4. Thực trạng biện pháp phát triển tính tự lập cho trẻ 4 - 5 tuổi ở TMN thông qua TC ĐVTCD

STT	Biện pháp	Mức độ (n=62)			
		Thường xuyên	Thỉnh thoảng	Ít khi	Không sử dụng
1	Gây hứng thú bằng câu đố, bài thơ, mẩu chuyện, TC	56/62 (90,32%)	6/62 (9,68%)	0/62 (0%)	0/62 (0%)
2	Sắp xếp đồ dùng, đồ chơi hấp dẫn	13/62 (20,97%)	46/62 (74,19%)	3/62 (4,84%)	0/62 (0%)
3	GV bổ sung đồ dùng, đồ chơi hợp lý (trước và trong quá trình chơi)	12/62 (19,35%)	45/62 (72,58%)	5/62 (8,06%)	0/62 (0%)
4	Cho trẻ tự lựa chọn chủ đề chơi, nội dung chơi	4/62 (6,45%)	7/62 (11,29%)	12/62 (19,36%)	39/62 (62,9%)
5	Cho trẻ tự lựa chọn bạn chơi	3/62 (4,84%)	8/62 (12,9%)	22/62 (35,48%)	29/62 (46,78%)
6	Đề trẻ tự tham gia và rút khỏi TC	2/62 (3,23%)	5/62 (8,06%)	9/62 (14,52%)	46/62 (74,19%)
7	GV tạo tình huống chơi cho trẻ	0/62 (0%)	8/62 (12,9%)	25/62 (40,32%)	29/62 (46,78%)
8	Động viên khuyến khích trẻ chơi	16/62 (25,81%)	37/62 (59,68%)	9/62 (14,51%)	0/62 (0%)
9	Khen thưởng, tuyên dương kịp thời	9/62 (14,52%)	45/62 (72,58%)	8/62 (12,9%)	0/62 (0%)
10	Tổ chức cho trẻ tự đánh giá, nhận xét bản thân và bạn	0/62 (0%)	13/62 (20,97%)	49/62 (79,03)	0/62 (0%)
11	Phối kết hợp với phụ huynh	0/62 (0%)	0/62 (0%)	3/62 (4,84%)	59/62 (95,16%)

mà là mặc kệ trẻ muốn chơi gì thì chơi, chơi với ai cũng không để ý. Vậy nên với những quan niệm trên sẽ hạn chế việc giúp trẻ phát triển tính tự lập.

Bảng 2.4 cho thấy, các GV chưa thực hiện các biện pháp đặc thù giúp trẻ phát triển tính tự lập, lấy trẻ làm trung tâm mà chủ yếu chỉ sử dụng các biện pháp đơn giản, thông thường, áp dụng trong nhiều lĩnh vực. Các biện pháp mà GV sử dụng không mang tính liên tục, thường xuyên mà chỉ thỉnh thoảng hoặc ít khi thực hiện, thậm chí không áp dụng.

3. Kết luận

Những nghiên cứu về lý luận và thực trạng trên là cơ sở để chúng ta hiểu rõ hơn về tầm quan trọng của việc đưa ra biện pháp phát triển tính tự lập cho trẻ 4 - 5 tuổi thông qua TC ĐVTCD ở một số TMN tại thành phố Vinh - Nghệ An. Vấn đề này không chỉ có ý nghĩa đối với việc giáo dục phát triển tính tự lập cho trẻ 4 - 5 tuổi mà còn có ý nghĩa to lớn trong việc góp phần phát triển toàn diện cho trẻ mầm non, đáp ứng mục tiêu giáo dục Mầm non hiện nay.

Tài liệu tham khảo

[1]. Vũ Dũng (2008), *Từ điển Tâm lý học*, NXB Từ điển Bách khoa.

[2]. Nguyễn Thị Hòa (2022), *Giáo trình giáo dục học mầm non*, NXB Đại học Sư phạm.

[3]. Lê Thị Huyền (2012), *Một số biện pháp tổ chức TC đóng vai có chủ đề nhằm giáo dục tính tự lập cho trẻ mẫu giáo 5 - 6 tuổi ở TMN*, Luận văn thạc sĩ khoa học giáo dục, Trường Đại học sư phạm Hà Nội.

[4]. Lê Thị Huyền (2022), *Xây dựng tiêu chí và thang đo mức độ tính tự lập của trẻ 4 - 5 tuổi trong các hoạt động ở TMN*, Tạp chí Giáo dục 22(3).

[5]. Nguyễn Ánh Tuyết (1999), *Tâm lý học trẻ em*, NXB Giáo dục Việt Nam.

[6]. Đinh Văn Vang (2009), *Giáo trình tổ chức hoạt động vui chơi cho trẻ mầm non*, NXB Giáo dục Việt Nam.